

Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Demografske i etničke promjene u BiH

Emirhafizović, Mirza; Zolić, Hasan; Cvitković, Ivan; Kukić, Slavo; Popov Momčinović, Zlatiborka ...

Cvitković, Ivan

2019

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/items/91049e4c-8321-4750-a2e9-ab1acb63d685>

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/>

POLJOPRIVREDNO STANOVNIŠTVO U BOSNI I HERCEGOVINI

Braco Kovačević

Apstrakt

Popisi stanovništva značajni su jer prezentuju neke relevantne podatke o određenim društvenim pojavama i aspektima društvenog života. Popis iz 2013. godine, a koji se odnosi na domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište, nije imao svoju komparativnu uporišnu tačku u popisu iz 1991. godine. Zato su izostali bitni uporedni podaci koji bi egzaktnije pokazali promjenu na području poljoprivrednih aktivnosti, kao i promjene u položaju poljoprivrednog stanovništva. Ipak, ukazano je na stanje i probleme ruralnog razvoja i razvoja poljoprivrede, kao i na mogućnost poboljšanja njihovog položaja.

Ključne riječi: popis stanovništva, poljoprivredna aktivnost, Bosna i Hercegovina, Brčko Distrikt, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska

Uvod

Kao i druge države bivše Jugoslavije, i Bosna i Hercegovina nalazi se u tranziciji kako u ekonomskom, tako i političkom i kulturnom pogledu. Tranzicija zahvata i sektore ekonomije pa prema tome, i sektor poljoprivrede. U intenzivnim globalizacijskim procesima i procesima priprema za pristupanje Evropskoj uniji, tranzicija će još više zahvatati i sektor poljoprivrede.

Kada je u pitanju popis stanovništva, možemo reći da popisi stanovništva daju neke određene podatke o nekim relevantnim faktorima u društvu tako i Popis iz 2013. godine. Ipak, neki podaci, kao i oni o poljoprivrednom stanovništvu, ne daju dovoljno podataka da bismo dobili precizniju predstavu o promjenama vezanim za poljoprivredno stanovništvo.

Popis iz 1991. godine za bivšu Jugoslaviju pa, prema tome i bivšu BiH, odnosi se na ukupno poljoprivredno stanovništvo prema aktivnosti i polu, tj. odnosi se na učešće poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu u postotku, i učešće aktivnog poljoprivrednog stanovništva u ukupnom aktivnom stanovništvu u postotku. Rezultati popisa stanovništva se ne odnose na domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i domaćinstva koja

obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište, tako da nije bilo moguće izvršiti kompleksnu analizu i uporediti podatke s ciljem utvrđivanja strukturalnih promjena u poljoprivredi i stanovništvu koje se bavi poljoprivredom.

Analiza

Iz *Rezultata popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013.* (poglavlje 17) vidi se da se ti podaci odnose na domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost u Bosni i Hercegovini, Federaciji Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta. Zapravo, oni pokazuju ukupan broj domaćinstava, zatim broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost, te broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište.

Navedeni podaci o broju domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost odnose se na višečlana, kao i samačka domaćinstva. Iz njih su isključeni podaci o broju tzv. kolektivnih domaćinstava, kao što su manastiri – samostani, domovi za penzionere, ustanove za trajno zbrinjavanje djece i odraslih, i dr. Podaci o domaćinstvima koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost odnose se na domaćinstva koja su u posljednjih 12 mjeseci koristili/obrađivali poljoprivredno zemljište za poljoprivrednu proizvodnju na teritoriji BiH, oranice i bašte/vrtove, voćnjake, vinograde, rasadnike i druge stalne zasade, livade i pašnjake, domaćinstva koja su uzgajala stoku, perad, pčele i domaćinstva koja su se bavila uzgojem ribe i gljiva. Domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište, predstavljaju domaćinstva koja su povremeno ili stalno prodavala vlastite poljoprivredne proizvode na tržištu zelenih pijaca, otkupa, vlastitih prodavnica, ili na imanju.¹

Prema navedenim podacima, Bosna i Hercegovina ima 1,555.736 domaćinstava. Broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost iznosi 363.394, što u postotku iznosi 31,44%. Broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište je 56.609 (4,89%), što u odnosu na domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost iznosi 15,58%.

Federacija Bosne i Hercegovine ima 715.739 domaćinstava, a od toga 217.061 (30,32%) domaćinstvo koje obavlja poljoprivrednu aktivnost i 30.089 (4,20%) domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište, što u odnosu na domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost iznosi 13,86%.

¹ *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013. Rezultati popisa*, „Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine“, Sarajevo, juni 2016, str. 19–20.

U Republici Srpskoj ima 413.226 domaćinstava. Broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost je 141.629, odnosno 34,27%. Broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište je 25.395, odnosno 6,14%, što u odnosu na domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost iznosi 17,93%.

Ukupan broj domaćinstava u Brčko distriktu iznosi 26.771. Broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost je 4.704 (17,57%), a broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište je 1.125 (4,20%), što u odnosu na domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost iznosi 23,91%.

U odnosu na ukupan broj domaćinstava u BiH (1.155.736), za domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost, za Federaciju BiH to iznosi 18,78%, za RS 12,25%, a za Brčko Distrikt 0,40%.

U odnosu na ukupan broj domaćinstava u BiH, za domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode na tržištu, za Federaciju BiH to iznosi 2,60%, za RS 2,19%, a za Brčko distrikt 0,09%.

Navest ćemo i podatke o ukupnom broju domaćinstava u kantonima Federacije Bosne i Hercegovine, te broju domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost, kao i broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode na tržištu.

U Federaciji BiH ima 715.739 domaćinstava, od kojih 217.061 domaćinstvo koje obavljaju poljoprivrednu aktivnost (30,32%), a 30.089 domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode na tržištu. U odnosu na ukupan broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost to iznosi 4,20%, a u odnosu na broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost to iznosi 13,86%.

Unsko-sanski kanton ima 78.267 domaćinstava, od čega 23.945 domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost (30,54%) i 4.547 domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište. U odnosu na ukupan broj domaćinstava to iznosi 5,80%, a u odnosu na broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost to iznosi 18,98%.

Posavski kanton ima 13.313 domaćinstava, od čega 3.960 domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost (29,74%) i 834 domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište. U odnosu na ukupan broj domaćinstava to iznosi 6,26%, a u odnosu na broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost to iznosi 21,06%.

Tuzlanski kanton ima 150.607 domaćinstava, od čega 56.033 domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost (37,20%) i 6.242 domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište. U odnosu

na ukupan broj domaćinstava to iznosi 4,14%, a u odnosu na broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost to iznosi 11,13%.

Zeničko-dobojski kanton ima 121.156 domaćinstava, od čega 47.622 domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost (39,30%) i 5.385 domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište. U odnosu na ukupan broj domaćinstava to iznosi 4,44%, a u odnosu na broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost to iznosi 11,30%.

Bosansko-podrinjski kanton ima 8.670 domaćinstava, od čega 3.373 domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost (38,90%) i 462 domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište. U odnosu na ukupan broj domaćinstava to iznosi 5,32%, a u odnosu na broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost to iznosi 13,69%.

Srednjobosanski kanton ima 77.889 domaćinstava, od čega 31.489 domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost (40,42%) i 4.989 domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište. U odnosu na ukupan broj domaćinstava to iznosi 6,40%, a u odnosu na broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost to iznosi 15,84%.

Hercegovačko-neretvanski kanton ima 68.121 domaćinstvo, od čega 17.696 domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost (25,97%) i 3.808 domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište. U odnosu na ukupan broj domaćinstava to iznosi 5,59%, a u odnosu na broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost to iznosi 21,51%.

Zapadnohercegovački kanton ima 25.081 domaćinstvo, od čega 9.592 domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost (38,24%) i 1.161 domaćinstvo koje obavlja poljoprivrednu aktivnost i prodaje proizvode za tržište. U odnosu na ukupan broj domaćinstava to iznosi 4,62%, a u odnosu na broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost to iznosi 12,10%.

Kanton Sarajevo ima 148.871 domaćinstvo, od čega 16.112 domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost (10,82%) i 1.241 domaćinstvo koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište. U odnosu na ukupan broj domaćinstava to iznosi 0,83%, a u odnosu na broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost to iznosi 7,70%.

Kanton 10 ima 23.764 domaćinstava, od čega 7.239 domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost (30,46%) i 1.420 domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode za tržište. U odnosu na ukupan broj domaćinstava to iznosi 5,97%, a u odnosu na broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost to iznosi 19,61%.

Što se može iz navedenih podataka zaključiti?

Kada su u pitanju kantoni u Federaciji BiH, onda se vidi da se broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode na tržištu, kreće u rasponu od 0,83%, u Kantonu Sarajevo do 6,40% u Srednjo-bosanskom kantonu.

Prema opštinama, podaci pokazuju sljedeće:

Opština	Ukupan broj domaćinstava	Broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost	Domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost u odnosu na ukupan broj domaćinstava u %	Broj domaćinstava koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode na tržištu	Domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode na tržištu u odnosu na ukupan broj domaćinstava %	Domaćinstva koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode na tržištu u %
Banovići	7 636	3 952	51,75%	246	3,22%	6,22%
Banja Luka	65 652	8 868	13,51%	594	0,90%	6,70%
Berkovići	638	452	70,85%	235	36,83%	51,99%
Bihać	18 294	4 598	25,13%	444	2,43%	9,66%
Bijeljina	34 573	10 599	30,66%	4 985	14,42%	47,03%
Bileća	3 317	1 661	50,08%	213	6,42%	12,83%
Bosanska Krupa	7 675	2 488	32,42%	484	6,31%	19,45%
Bosanski Petrovac	2 798	1 171	41,85%	229	8,18%	19,56%
Bosansko Grahovo	1 046	422	40,34%	61	5,83%	14,45%
Bratunac	5 998	3 188	53,15%	706	11,77%	22,15%
Brčko	26 771	4 704	17,57%	1 125	4,20%	23,92%
Breza	5 058	2 335	46,16%	247	4,88%	10,58%
Brod	5 659	1 514	26,75%	134	2,37%	8,85%
Bugojno	9 429	3 258	34,55%	649	6,88%	19,92%
Busovača	5 621	2 668	47,46%	253	4,50%	9,48%
Bužim	4 326	2 553	59,02%	582	13,45%	22,80%
Cazin	16 686	5 345	32,03%	1 105	6,62%	20,67%
Centar Sarajevo	21 484	932	4,34%	73	0,34%	7,83%
Čajniče	1 678	889	52,90%	132	7,87%	14,85%
Čapljina	7 916	2 326	29,38%	1 457	18,41%	62,64%
Čilić	3 203	1 537	47,99%	557	17,39%	36,24%
Čelinac	5 049	2 604	51,57%	191	3,78%	7,33%
Čitluk	4 667	1 465	31,39%	144	3,09%	9,83%
Derventa	9 467	3 054	32,26%	457	4,83%	14,96%
Doboj	25 723	9 270	36,04%	517	2,01%	5,58%

Poljoprivredno stanovništvo u Bosni i Hercegovini

Doboj Istok	3 167	1 846	58,29%	261	8,24%	14,14%
Doboj Jug	1 307	717	54,86%	30	2,30%	4,18%
Dobretići	437	173	36,58%	10	2,11%	5,78%
Domaljevac-Šamac	1 312	413	31,48%	94	7,16%	22,76%
Donji Vakuf	4 183	2 104	50,30%	381	9,11%	18,11%
Donji Žabar	1 203	621	51,62%	220	18,29%	35,43%
Drvar	3 033	643	21,20%	75	2,47%	11,66%
Foča – FBiH	747	296	39,63%	82	10,98%	27,70%
Foča – RS	6 622	1 973	29,79%	263	3,97%	13,93%
Fojnica	3 908	1 500	38,38%	268	6,86%	17,87%
Gacko	2 780	989	35,58%	438	15,76%	44,29%
Glamoč	1 437	550	38,27%	339	23,59%	61,64%
Goražde	7 573	2 903	38,33%	357	4,71	12,30%
Gornji Vakuf – Uskoplje	5 686	2 438	42,88%	534	9,39%	21,90%
Gračanica	15 083	7 084	46,97%	829	5,50%	11,70%
Grad Mostar	34 129	6 039	17,69%	635	1,85%	10,51%
Gradačac	11 881	4 784	40,27%	1 404	11,82%	29,35%
Gradiška	17 255	6 451	37,39%	2 289	13,27%	35,48%
Grude	4 502	1 982	44,02%	143	3,18%	4,39%
Hadžići	7 530	3 254	43,21%	253	3,36%	7,78%
Han Pijesak	1 396	448	32,09%	75	5,37%	16,74%
Ilidža	22 296	2 931	13,15%	202	0,90%	6,89%
Ilijaš	6 386	2 273	35,59%	204	3,19%	8,97%
Istočna Ilidža	5 007	1 047	20,91%	51	1,02%	4,87%
Istočni Drvar	39	11	28,21%	1	2,56%	9,09%
Istočni Mostar	83	60	72,29%	9	10,84%	15%
Istočni Stari Grad	442	264	59,73%	35	7,92%	13,26%
Istočno Novo Sarajevo	3 848	505	13,12%	43	1,12%	8,51%
Jablanica	3 168	1 680	53,03%	117	3,69%	6,96%
Jajce	8 041	3 317	41,25%	351	4,37%	10,58%
Jezero	371	101	27,22%	9	2,43%	8,91%
Kakanj	12 240	5 490	44,85%	486	3,97%	8,85%
Kalesija	9 781	5 217	53,34%	584	5,97%	11,19%
Kalinovik	795	367	46,16%	93	11,70%	25,34%
Kiseljak	6 801	3 256	47,88%	314	4,62%	9,64%
Kladanj	3 847	2 244	58,33%	143	3,72%	6,37%
Ključ	4 990	1 343	26,91%	281	5,63%	20,92%
Kneževo	3 188	1 922	60,29%	305	9,57%	15,87%

Braco Kovačević

Konjic	8 381	2 426	28,95%	572	6,82%	23,58%
Kostajnica	1 916	749	39,09%	193	10,07%	25,77%
Kotor Varoš	5 956	1 834	30,79%	139	2,33%	7,58%
Kozarska Dubica	7 557	2 984	39,49%	863	11,42%	28,92%
Kreševo	1 845	667	36,15%	65	3,52%	9,75%
Krupa na Uni	549	454	82,70%	289	52,64%	63,66%
Kupres – FBiH	1 489	406	27,27%	123	8,26%	30,30%
Kupres – RS	129	85	65,89%	72	55,81%	84,70%
Laktaši	11 393	3 896	34,20%	663	5,82%	17,02%
Livno	9 028	3 065	33,95%	466	5,16%	15,20%
Lopare	5 122	2 419	47,23%	669	13,06%	27,66%
Lukavac	16 565	6 475	38,87%	331	1,99%	5,11%
Ljubinje	1 088	604	55,51%	269	24,72%	44,54%
Ljubuški	7 444	2 302	30,92%	766	10,29%	33,28%
Maglaj	7 687	3 242	42,19%	216	2,80%	6,66%
Milići	3 609	1 401	38,82%	186	5,15%	13,23%
Modriča	8 638	2 798	32,29%	420	4,86%	15,01%
Mrkonjić Grad	6 169	2 552	41,37%	257	4,17%	10,07%
Neum	1 394	350	25,11%	15	1,08%	4,29%
Nevesinje	4 003	2 068	51,66%	702	17,54%	33,95%
Novi Grad	8 899	3 779	42,47%	500	5,62%	13,23%
Novi Grad Sarajevo	42 274	3 007	7,11%	164	0,39%	5,45%
Novi Travnik	7 267	3 007	41,38%	679	9,34%	22,58%
Novo Gorazde	1 101	438	39,78%	88	7,99%	20,09%
Novo Sarajevo	25 690	855	3,33%	58	0,23%	6,78%
Odžak	5 809	1 342	23,10%	238	4,09%	17,73%
Olovo	3 493	1 929	55,22%	98	2,80%	5,08%
Orašje	6 192	2 205	35,61%	502	8,11%	22,77%
Osmaci	1 689	1 006	59,56%	159	9,41%	15,80%
Oštra Luka	977	572	58,55%	57	5,83%	9,97%
Pale FBiH	350	174	49,71%	23	6,57%	13,22%
Pale RS	7 211	1 535	21,29%	99	1,37%	6,45%
Pelagićevo	1 923	896	46,59%	260	13,52%	29,02%
Petrovac	131	54	41,22%	12	9,16%	22,22%
Petrovo	2 546	1 391	54,63%	61	2,40%	4,39%
Posušje	5 153	1 783	34,60%	106	2,06%	5,95%
Prijedor	28 411	8 980	31,61%	801	2,82%	8,92%
Prnjavor	12 318	6 141	49,85%	987	8,01%	16,07%

Poljoprivredno stanovništvo u Bosni i Hercegovini

Prozor	3 653	1 588	43,47%	208	5,69%	13,10%
Ravno	929	261	28,09%	74	7,97%	28,35%
Ribnik	2 275	1 583	69,58%	93	4,09%	5,87%
Rogatica	3 901	1 483	38,02%	265	6,79%	17,89%
Rudo	2 900	1 482	51,10%	245	8,45%	16,53%
Sanski Most	11 847	1 912	16,14%	481	4,06%	25,16%
Sapna	3 085	1 524	49,40%	177	5,74%	11,61%
Sokolac	4 313	1 591	36,89%	293	6,79%	18,42%
Srbac	6 233	2 866	45,98%	595	9,55%	20,76%
Srebrenica	3 864	1 931	49,97%	472	12,22%	24,44%
Srebrenik	13 187	5 602	42,48%	496	3,76%	8,85%
Stari Grad Sarajevo	13 753	917	6,67%	51	0,37%	5,56%
Stolac	3 884	1 561	40,19%	586	15,09%	37,54%
Šamac	5 670	2 232	39,37%	617	10,88%	27,64%
Šekovići	2 557	896	35,04%	83	3,25%	9,26%
Šipovo	3 681	1 655	44,96%	249	6,76%	15,05%
Široki Brijeg	7 982	3 525	44,16%	146	1,83%	4,14%
Teočak	2 020	1 036	51,29%	54	2,57%	5,21%
Teslić	13 353	7 075	52,98%	576	4,31%	8,14%
Tešanj	13 426	6 098	45,42%	874	6,51%	14,33%
Tomislavgrad	7 731	2 153	27,85%	874	6,51%	14,33%
Travnik	16 445	5 648	34,34%	1 204	7,32%	21,32%
Trebinje	9 455	2 495	26,39%	328	3,47%	13,15%
Trnovo – FBiH	647	435	67,23%	80	12,36%	18,39%
Trnovo RS	806	342	42,43%	17	2,11%	4,97%
Tuzla	42 630	6 752	15,84%	393	0,92%	5,82%
Ugljevik	4 897	2 430	49,62%	633	12,93%	26,05%
Usora	1 936	927	47,88%	46	2,38%	4,96%
Vareš	3 582	1 167	32,58%	146	4,08%	12,51%
Velika Kladuša	11 651	4 535	38,92%	941	8,08%	20,75%
Visoko	12 900	5 810	45,04%	928	7,19%	15,97%
Višegrad	4 031	976	24,21%	99	2,46%	10,14%
Vitez	8 190	3 383	41,31%	281	3,43%	8,31%
Vlasenica	3 735	1 391	37,24%	241	6,45%	17,33%
Vogošća	8 811	1 508	17,11%	156	1,77%	10,34%
Vukosavlje	1 560	536	34,36%	74	4,74%	13,81%
Zavidovići	12 088	6 224	51,49%	296	2,45%	4,76%
Zenica	38 609	8 853	22,93%	1 231	3,19%	13,90%
Zvornik	17 877	7 171	40,11%	774	4,33%	10,79%
Žepče	8 830	4 829	54,69%	787	8,91%	16,30%
Živinice	18 431	7 980	43,30%	767	4,16%	9,61%

Kao što se može vidjeti, kada je riječ o domaćinstvima koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost i prodaju proizvode na tržištu, u postotku, pokazuje se da je on najniži u opštinama Široki Brijeg (4,14%), Doboj Jug (4,18%), Neum (4,29%), Grude i Petrovo (4,39%), a najviši u opštinama Berkovići (51,59%), Čapljina (62,64%), Glamoč (61,64%), Krupa na Uni (63,66%) i Kupres – RS (84,70%).

Popis stanovništva iz 2013. godine koji se odnosi na poljoprivredno stanovništvo u Bosni i Hercegovini ne daje mnogo podataka iz kojih bismo zaključili o položaju poljoprivrede, kao i pravcima njenog budućeg razvoja.

Kao što smo napomenuli, u popisu stanovništva iz 1991. godine nisu postojali podaci o domaćinstvima koja su obavljala poljoprivrednu aktivnost, kao ni o domaćinstvima koja su obavljala poljoprivrednu aktivnost i prodavala proizvode za tržište te zato, i izostaje komparativna analiza kojom bi se utvrdio karakter promjena poljoprivrednih djelatnosti, poljoprivrednog stanovništva i poljoprivrede. Pa, i pored toga, određena istraživanja vezana za poljoprivredni sektor nam daju podatke o postojećem stanju i problemima, kao i projekcijama poboljšanja postojećeg stanja u BiH kao „tranzicionoj zemlji“.

Tranzicione zemlje bivše Jugoslavije pa, prema tome i Bosna i Hercegovina, zemlje su deindustrijalizacije. Ono što mogu učiniti odnosi se na razvijanje drugih privrednih grana, kao što je i poljoprivreda. A to znači da su u neoliberalnoj globalnoj ekonomiji male države „kolonije“, odnosno *države deindustrijalizacije*, tj. države koja imaju dozvolu da samo proizvode sirovine (Reinert 2006: 123).

Bosna i Hercegovina, Srbija i Albanija su zemlje koje u Evropi imaju najveći postotak stanovništva koje živi u ruralnom području i, istovremeno su to zemlje na začelju ekonomskog razvoja u Evropi. Znači li to da postoji korelacija između ruralnosti i ekonomskog razvoja?²

Što se tiče Bosne i Hercegovine, stanje na selu i u ruralnom prostoru veoma je teško – smanjuje se broj ljudi koji žive u ruralnim područjima, sela umiru i gase se, postoji veliki broj staračkih domaćinstava, izražene su migracije prema urbanim prostorima i razvijenim zemljama, demografska slika je nepo-

² Potpunije o ovome na primjeru tranzicionih zemalja bivše SFRJ, u: B. Petrač, A. Šindulić, K. Zmaić (ur.), *Sadašnjost i budućnost sela i poljoprivrede*. Zbornik radova sa znanstvenog skupa *Globalizacija i regionalni identitet*, „Sveučilište Jospia Juraja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Poljoprivredni fakultet u Osijeku“, Osijek, 2009; *Budućnost sela u Srbiji*, Beograd, decembar 2012; *Poljoprivredni i ruralni razvoj u BiH. Preporuke civilnog društva za brži put prema EU*, Sarajevo, juni 2013; *Poljoprivreda i ruralni razvoj u Republici Srpskoj do 2020. godine*, „Univerzitet u Banjoj Luci – Poljoprivredni fakultet“, Banja Luka, 2016.

voljna; siromaštvo je u ruralnim prostorima veće nego u urbanim sredinama. Poljoprivreda teško može da bude glavni izvor prihoda jer obezbjeđuje lakši pristup resursima hrane, ali ne i novcu, visok je nivo neobrađenih oraničnih površina, a zemljište je neuređeno za snažnije razvojne akcije. Osim toga, izrazit je i visok tehnološki zaostatak za Evropom jer u poljoprivredi BiH dominira zastarjela mehanizacija i tradicionalni proces proizvodnje. U trgovačkom smislu, za poljoprivredu BiH karakteristična je velika zavisnost o uvozu hrane, postojanje dispariteta cijena između inputa/outputa poljoprivredne proizvodnje, veoma neorganizovana i neracionalna trgovina poljoprivrednim proizvodima, neplanski otkup, ali i izraženi monopolski odnos velikih otkuplivača, postojanje izrazito neplanske i netržišne orijentisane proizvodnje s nedovoljnim postojanjem osjećaja za tržište, i tržišni način razmišljanja poljoprivrednih proizvođača.

U predratnoj poljoprivredi u BiH je bilo oko 21% radno aktivnog stanovništva. U ukupnom BDP-u je poljoprivreda učestvovala sa 12–14%. U poljoprivrednoj proizvodnji bio je dominantan privatni poljoprivredni posjed, što je za posledicu imalo to da su ruralna sredina i poljoprivreda bili slabo razvijeni tako da se veliki dio hrane uvezio.

U ratnom periodu došlo je do razaranja privrednih pa, prema tome, i poljoprivrednih kapaciteta. S radom je prestala većina zadruga, razoreni su poljoprivredni kombinati, nestala je i distribucija plasmana proizvoda. Poljoprivredni stručnjaci smatraju da se gotovo najveći problem u vezi s obnovom poljoprivrede odnosi na velike ostatke eksplozivnih sredstava, za čije čišćenje terena treba ogroman novac.

U zadnjih petnaestak godina je učešće poljoprivrede u BDP-u smanjeno „sa oko 14% na oko 8%, što je rezultat njene stagnacije i nekonkurentnosti u odnosu na zemlje u okruženju“.³

Veliki je broj problema s kojima se suočava poljoprivredni sektor, posebno onaj u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji u Bosni i Hercegovini. Navest ćemo neke značajnije uzroke sadašnjeg lošeg stanja u poljoprivrednom sektoru koji se odnose na:

- nekonkurentnost poljoprivrednih proizvoda;
- neadekvatnu finansijsku podršku poljoprivrednom sektoru i nedovoljnu dostupnost kreditima;
- neorganizovano tržište;
- niske otkupne cijene;
- skupe repromaterijale;

³ *Poljoprivreda i ruralni razvoj u BiH. Preporuke civilnog društva za brži put prema EU*, Sarajevo, juni 2013, str. 5.

- nedovoljnu iskorištenost kapaciteta institucija za pomoć poljoprivredi i ruralnom razvoju, kao i zakonodavstvo;
- nedovoljno organizovan i implementiran NVO sektor u poljoprivredi, itd.⁴

U studiji *Poljoprivredni i ruralni razvoj u BiH – preporuke civilnog društva za brži put prema EU*, se, ne bez razloga, govori o tzv. „željenoj situaciji“ i „željenom stanju“. Kada je riječ o „željenoj situaciji“, ona se, sa stajališta interesa poljoprivrednika, odnosi na, prije svega, postojanje pravne države i odgovorne vlasti koja će se fokusirati na privredne i životne probleme. Također, ovo se odnosi i na veću i efikasniju kontrolu vlasti od strane građana i participaciju u donošenju odluka, zakonsku regulativu i standarde u odnosu na EU, bolji i kvalitetniji životni standard poljoprivrednika, perspektivu mladih da se bave poljoprivredom i drugim djelatnostima u ruralnom prostoru, bolju socijalnu zaštitu poljoprivrednika, veću novčanu pomoć i organizovanu lakšu prodaju poljoprivrednih proizvoda na organizovanijem tržištu, povećanu opskrbu stanovništva domaćom hranom, bolje uravnotežen vanjskotrgovinski bilans u sektoru hrane, povećanu sigurnost hrane, kao i povećani udio organske (ekološke) proizvodnje uz smanjenje degradacije životne sredine zbog poljoprivrednih aktivnosti. S druge strane posmatrano, „željeno stanje“ za poljoprivrednike podrazumijeva planiranu državnu finansijsku pomoć, povoljnije kredite, organizovanije domaće tržište, osiguran plasman proizvoda, kao i bolju zakonsku i institucionalnu podršku. To bi bili neophodni uvjeti za bolji položaj poljoprivrednika u BiH, za povećanje njihovog životnog standarda i osnaživanje farmi.⁵

Države moraju posvećivati značajnu pažnju *poljoprivredi*, odnosno proizvodnji *hrane* kao strateškog resursa. U tom smislu moraju izgrađivati optimalnu *agrarnu* politiku, kao i *agrarnu reformu* institucionalnim i zakonskim mehanizmima.

Kada je u pitanju selo i ruralni prostor, država mora učestvovati u planiranju i pomaganju ruralnog razvoja, kao i razvoju novih sela. Također, mora se voditi računa o ekologiji i unapređenju životnog i radnog prostora sela i ruralnog razvoja tako da selo i ruralni prostor budu prostori privređivanja i stanovanja. Treba pomoći obrazovanju mladih i stimulisati ih za ostanak na selu i ublažiti odlazak mladih iz ruralnih područja. Državnim mjerama i podsticajima svakako treba zadržati stanovništvo u ruralnim područjima i spri-

⁴ *Poljoprivredni i ruralni razvoj u BiH. Preporuke civilnog društva za brži put prema EU*, Sarajevo, juni 2013, str. 5–7.

⁵ *Poljoprivredni i ruralni razvoj u BiH. Preporuke civilnog društva za brži put prema EU*, Sarajevo, juni 2013, str. 8–9.

ječiti regresivna demografska kretanja i depopulaciju, kao i provoditi mjere ublažavanja starenja stanovništva u ruralnim naseljima. Kada su u pitanju poljoprivreda i druge djelatnosti, neophodno je izgrađivati alternativnu, održivu poljoprivredu i proizvodnju zdrave hrane, održivo koristiti prirodne resurse, davati efikasnu i stvarnu podršku poljoprivrednicima (finansijsku, tehničko-tehnološku, informaciono-komunikacionu, stručnu i naučnu). Neophodno je razvijati multifunkcionalnu poljoprivredu i povezivati je s nepoljoprivrednim sektorima, zaštititi i brendirati proizvode itd.

Naravno, godinama, pa i decenijama, stručnjaci upozoravaju na probleme ruralnog razvoja i razvoja poljoprivrede, odlaska mladih iz ruralnih područja, „bijele kuge“ i depopulacije, ali državne institucije nikako da razviju efikasnu strategiju razvoja ruralnih područja i poljoprivrede.

Literatura

- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2016) *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013*, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo
- Reinert, E. S. (2006) *Globalna ekonomija: kako su bogati postali bogati i zašto siromašni postaju siromašniji*, Čigoja štampa, Beograd

9. PRILOG

Konfesionalna pripadnost stanovnika po opštinama

Opština	Godina	Muslimani	Katolici	Pravoslavni
Banja Luka	2013 – 185.042	7.526 (4,06%)	4.842 (2,62%)	104.955 (89,14%)
	1991 – 195.692	27.655 (14,13%)	31.122 (15,91%)	100.793 (51,51%)
Novi Grad Sarajevo	2013 – 118.553	100.897 (85,10%)	4.896 (4,13%)	4.659 (3,93%)
	1991 – 136.616	67.813 (49,64)	9.099 (6,66)	34.813 (25,48%)
Tuzla	2013 – 110.979	81.053 (73,03%)	14.769 (13,31%)	3.557 (3,21%)
	1991 – 131.618	57.878 (43,97%)	21.609 (16,42%)	17.541 (13,33%)
Zenica	2013 – 110.663	94.117 (85,00%)	8.079 (7,30%)	2.575 (2,33%)
	1991 – 145.517	79.052 (54,32%)	24.168 (16,61%)	21.500 (14,77%)
Bijeljina	2013 – 107.715	13.492 (12,53%)	529 (0,49%)	91.446 (84,89%)
	1991 – 96.988	31.937 (32,93%)	672 (0,63%)	56.315 (58,06%)
Mostar	2013 – 105.707	46.058 (43,57%)	50.146 (47,44%)	4.274 (4,04%)
	1991 – 126.628	40.444 (31,94%)	42.132 (33,27%)	21.748 (17,17%)
Prijedor	2013 – 89.397	29.005 (32,44%)	1.640 (1,83%)	55.365 (61,93%)
	1991 – 112.543	48.677 (43,22%)	7.064 (6,28%)	45.079 (40,05%)
Brčko	2013 – 83.516	35.844 (42,92%)	17.000 (20,36%)	28.838 (34,53%)
	1991 – 87.627	37.815 (43,15%)	22.405 (25,57%)	17.438 (19,90%)
Doboj	2013 – 71.441	15.243 (21,34%)	1.738 (2,43%)	52.415 (73,37%)
	1991 – 102.549	40.158 (39,16%)	13.369 (13,04%)	38.359 (37,41%)
Ilidža	2013 – 66.730	59.055 (88,49%)	3.006 (4,54%)	1.689 (2,53%)
	1991 – 67.937	28.940 (42,60%)	7.168 (10,5%)	24.126 (35,51%)
Cazin	2013 – 66.149	65.068 (98,36%)	142 (0,21%)	66 (0,09%)
	1991 – 63.409	61.251 (96,60%)	151 (0,24%)	734 (1,16%)
Novo Sarajevo	2013 – 64.814	48.463 (74,77%)	4.198 (6,48%)	3.314 (5,11%)
	1991 – 95.089	31.846 (33,49%)	8.737 (9,19%)	28.900 (30,39%)
Zvornik	2013 – 58.856	19.869 (33,76%)	85 (0,14%)	38.449 (65,32%)
	1991 – 81.295	48.102 (59,16%)	173 (0,21%)	30.535 (37,56%)
Živinice	2013 – 57.765	54.089 (93,66%)	2.459 (4,26%)	256 (0,44%)
	1991 – 54.783	44.047 (80,40%)	4.227 (7,72%)	3.466 (6,35%)
Bihać	2013 – 56.261	50.287 (89,38%)	2.989 (5,31%)	933 (1,67%)
	1991 – 70.732	44.958 (63,56%)	5.346 (7,56%)	10.846 (15,33%)
Centar Sarajevo	2013 – 55.181	42.459 (76,94%)	2.887 (5,23%)	2.028 (3,67%)
	1991 – 79.286	37.140 (46,84%)	5.242 (6,61%)	13.416 (16,92%)

Poljoprivredno stanovništvo u Bosni i Hercegovini

Travnik	2013 – 53.482	35.767 (66,88%)	14.788 (27,65%)	664 (1,24%)
	1991 – 70.747	31.593 (44,66%)	26.305 (37,18%)	7.358 (10,40%)
Gradiška	2013 – 51.727	7.932 (15,33%)	897 (1,73%)	41.854 (80,91%)
	1991 – 59.974	15.967 (26,62%)	3.878 (6,47%)	35.378 (58,99%)
Gračanica	2013 – 45.220	44.031 (97,37%)	74 (0,16%)	182 (0,40%)
	1001 – 59.134	42.232 (71,42%)	156 (0,26%)	13.359 (22,59%)
Lukavac	2013 – 44.520	39.214 (88,08%)	1.507 (3,38%)	1.529 (3,43%)
	1991 – 57.070	37.171 (65,13%)	2.295 (4,02%)	11.535 (20,21%)
Tešanj	2013 – 43.064	40.795 (94,73%)	1.439 (3,34%)	243 (0,56%)
	1991 – 48.480	34.544 (71,25%)	9.047 (18,66%)	2.997 (6,18%)
Sanski Most	2013 – 41.475	38.455 (92,72%)	735 (1,77%)	1.816 (4,38%)
	1991 – 60.307	27.927 (46,31%)	4.345 (7,2%)	24.459 (40,56%)
Velika Kladuša	2013 – 40.419	36.643 (90,66%)	305 (0,75%)	160 (0,39%)
	1991 – 52.908	48.133 (90,97%)	752 (1,42%)	2.144 (4,05%)
Visoko	2013 – 39.938	38.313 (95,93%)	579 (1,45%)	325 (0,81%)
	1991 – 46.160	34.384 (74,49%)	1.999 (4,33%)	7.194 (15,58%)
Srebrenik	2013 – 39.678	36.247 (91,35%)	1.887 (5,20%)	456 (1,15%)
	1991 – 40.896	30.077 (73,55%)	2.773 (6,78%)	5.022 (12,28%)
Gradačac	2013 – 39.340	37.393 (95,05%)	881 (2,24%)	365 (0,93%)
	1991 – 56.581	33.365 (58,97%)	8.627 (15,25%)	10.935 (19,32%)
Teslić	2013 – 38.536	7.226 (18,75%)	1.390 (3,61%)	29.013 (75,28%)
	1991 – 59.854	12.681 (21,19%)	9.860 (16,47%)	32.518 (54,33%)
Kakanj	2013 – 37.441	32.862 (87,77%)	2.805 (7,49%)	293 (0,78%)
	1991 – 55.950	30.617 (54,72%)	17.050 (30,47%)	4.865 (8,70%)
St. Gr. Sarajevo	2013 – 36.976	33.269 (89,97%)	627 (1,69%)	531 (1,44%)
	1991 – 50.744	39.326 (77,50%)	1.194 (2,35)	4.929 (9,71%)
Zavidovići	2013 – 35.988	33.292 (92,50%)	1.154 (3,21%)	591 (1,64%)
	1991 – 57.164	33.866 (59,24%)	7.689 (13,45%)	11.374 (19,90%)
Prnjavor	2013 – 35.956	3.005 (8,36%)	691 (1,92%)	31.211 (86,80%)
	1991 – 47.055	7.112 (15,11%)	3.651 (7,76%)	33.558 (71,32%)
Laktaši	2013 – 34.966	118 (0,34%)	519 (1,48%)	33.611 (96,13%)
	1991 – 29.832	466 (1,56%)	3.196 (10,71%)	24.206 (81,14%)
Livno	2013 – 34.133	3.951 (11,57%)	28.731 (84,17%)	418 (1,22%)
	1991 – 40.600	5.336 (13,14%)	28.936 (71,27%)	3.664 (9,02%)
Kalesija	2013 – 33.053	32.506 (98,35%)	25 (0,07%)	266 (0,80%)
	1991 – 41.809	33.552 (80,25%)	33 (0,08%)	7.578 (18,13%)

Tomislavgrad	2013 – 31.592	2.463 (7,79%)	28.996 (91,78%)	18 (0,06%)
	1991 – 30.009	3.143 (10,47%)	25.919 (86,37%)	572 (1,91%)
Bugojno	2013 – 31.470	24.713 (78,53%)	5.655 (17,97%)	374 (1,18%)
	1991 – 46.889	19.590 (41,78%)	16.019 (34,16%)	8.380 (17,87%)
Žepče	2013 – 30.219	11.727 (38,80%)	17.597 (58,23%)	505 (1,67%)
	1991 – 22.966	10.711 (46,64%)	9.179 (39,97%)	2.248 (9,79%)
Trebinje	2013 – 29.198	975 (3,34%)	295 (1,01%)	27.471 (94,08%)
	1991 – 30.996	5.620 (18,13%)	1.324 (4,27%)	21.754 (70,18%)
Široki Brijeg	2013 – 28.929	6 (0,02%)	28.814 (99,60%)	48 (0,16%)
	1991 – 27.180	16 (0,06%)	26.822 (98,76%)	143 (0,53%)
Ljubuški	2013 – 28.184	765 (2,71%)	27.161 (96,37%)	44 (0,16%)
	1991 – 28.340	1.597 (5,64%)	26.058 (91,95%)	72 (0,25%)
Derventa	2013 – 27.404	1.910 (6,97%)	2.500 (9,12%)	22.396 (81,73%)
	1991 – 56.489	6.699 (11,86%)	22.178 (39,26%)	22.409 (39,67%)
Jajce	2013 – 27.258	13.623 (49,98%)	12.401 (45,49%)	545 (1,99%)
	1991 – 45.007	17.032 (37,84%)	15.842 (35,20%)	8.148 (18,10%)
Novi Grad	2013 – 27.115	6.478 (23,89%)	161 (0,59%)	20.063 (73,99%)
	1991 – 41.665	13.848 (33,24%)	406 (0,97%)	23.805 (57,13%)
Vogošća	2013 – 26.343	24.413 (92,67%)	331 (1,26%)	545 (2,07%)
	1991 – 24.200	12.270 (49,78%)	1.153 (4,68%)	8.429 (34,20%)
Čapljina	2013 – 26.157	4.598 (17,58%)	20.362 (77,84%)	709 (2,71%)
	1991 – 27.882	7.504 (26,91%)	14.900 (53,44%)	3.596 (12,90%)
Vitez	2013 – 25.836	10.716 (41,47%)	14.170 (54,84%)	315 (1,22%)
	1991 – 27.859	11.599 (41,60%)	12.788 (45,90%)	1.416 (5,08%)
Modriča	2013 – 25.720	3.253 (12,65%)	1.649 (6,41%)	20.180 (78,46%)
	1991 – 35.613	9.970 (28,00%)	9.795 (27,50%)	12.094 (33,96%)
Bosanska Krupa	2013 – 25.595	23.704 (92,61%)	48 (0,19%)	1.250 (4,88%)
	1991 – 58.320	42.821 (73,42%)	158 (0,27%)	13.511 (23,17%)
Konjic	2013 – 25.148	22.560 (89,71%)	1.503 (5,98%)	348 (1,38%)
	1991 – 43.878	23.521 (53,61%)	11.342 (25,85%)	6.420 (14,63%)
Hadžići	2013 – 23.891	22.442 (93,93%)	195 (0,82%)	243 (1,02%)
	1991 – 24.200	15.344 (63,49)	737 (3,0)	6.178 (25,3%)
Novi Travnik	2013 – 23.832	12.108 (50,80%)	10.754 (45,12%)	361 (1,51%)
	1991 – 30.713	11.415 (37,17%)	12.224 (39,80%)	3.631 (11,82%)
Maglaj	2013 – 23.146	19.912 (86,03%)	2.033 (8,78%)	808 (3,49%)
	1991 – 43.388	18.897 (43,55%)	8.310 (19,15%)	12.866 (29,65%)

Poljoprivredno stanovništvo u Bosni i Hercegovini

Banovići	2013 – 22.773	21.750 (95,51%)	274 (1,20%)	238 (1,04%)
	1991 – 26.590	18.699 (70,32%)	489 (1,94%)	3.989 (15,00%)
Kozarska Dubica	2013 – 21.524	2.183 (10,14%)	266 (1,24%)	18.624 (86,52%)
	1991 – 31.606	6.288 (19,89%)	513 (1,62%)	20.302 (64,23%)
Gornji Vakuf	2013 – 20.933	12.108 (57,84%)	8.631 (41,23%)	25 (0,12%)
	1991 – 25.181	14.044 (55,77%)	10.685 (42,43%)	97 (0,39%)
Pale Rep. Srpska	2013 – 20.909	180 (0,86%)	118 (0,56%)	20.419 (97,66%)
	1991 – 16.355	4.292 (26,24%)	142 (0,87%)	11.202 (68,49%)
Goražde	2013 – 20.897	19.738 (94,45%)	33 (0,16%)	718 (3,43%)
	1991 – 37.573	26.016 (69,24%)	99 (0,26%)	9.642 (25,66%)
Kiseljak	2013 – 20.722	8.099 (39,08%)	11.597 (55,96%)	392 (1,89%)
	1991 – 24.164	9.771 (40,44%)	12.674 (52,45%)	671 (2,78%)
Posušje	2013 – 20.477	3 (0,01%)	20.427 (99,75%)	5 (0,02%)
	1991 – 17.134	18 (0,11%)	16.921 (98,75%)	16 (0,09%)
Bratunac	2013 – 20.340	7.807 (38,38%)	32 (0,16%)	12.174 (59,85%)
	1991 – 33.619	21.625 (64,32%)	47 (0,14%)	11.382 (33,86%)
Orašje	2013 – 19.861	2.032 (10,23%)	17.104 (86,12%)	165 (0,83%)
	1991 – 28.367	1.874 (6,61%)	21.330 (75,13%)	4.141 (14,60%)
Kotor-Varoš	2013 – 19.710	5.215 (26,46%)	1.034 (5,25%)	13.003 (65,97%)
	1991 – 36.853	10.969 (29,76%)	10.690 (29,01%)	13.763 (37,35%)
Ilijaš	2013 – 19.603	18.224 (92,96%)	387 (1,97%)	438 (2,23%)
	1991 – 25.184	10.445 (41,47%)	1.741 (6,91%)	10.98 (43,1)
Bužim (1991. nije postojala)	2013 – 19.340	19.284 (99,71%)	10 (0,05%)	6 (0,03%)
	1991 – /	/	/	/
Odžak	2013 – 18.821	6.290 (33,42%)	11.566 (61,45%)	586 (3,11%)
	1991 – 30.056	5.875 (19,55%)	16.331 (54,34%)	5.483 (18,42%)
Foča Rep. Srpska	2013 – 18.288	1.276 (6,98%)	68 (0,37%)	16.756 (91,62%)
	1991 – 40.513	20.655 (50,98%)	156 (0,39%)	18.622 (45,97%)
Čitluk	2013 – 18.140	39 (0,21%)	17.985 (99,15%)	17 (0,09%)
	1991 – 15.083	110 (0,75%)	14.810 (98,19%)	16 (0,11%)
Busovača	2013 – 17.910	8.648 (48,28%)	8.778 (49,01%)	194 (1,08%)
	1991 – 18.879	8.412 (44,56%)	9.183 (48,64%)	596 (3,15%)
Srbac	2013 – 17.587	423 (2,40%)	157 (0,89%)	16.723 (95,08%)
	1991 – 21.840	954 (4,37%)	366 (1,68%)	19.401 (88,83%)
Grude	2013 – 17.308	6 (0,03%)	17.191 (99,32%)	9 (0,05%)
	1991 – 16.358	1 (0,01%)	16.173 (98,87%)	12 (0,07%)

Šamac	2013 – 17.273	1.222 (7,07%)	2.332 (13,50%)	13.255 (76,73%)
	1991 – 32.960	2.060 (6,25%)	14.805 (44,92%)	14.805 (44,92%)
Ključ	2013 – 16.744	16.208 (96,79%)	34 (0,20%)	254 (1,51%)
	1991 – 37.391	17.466 (46,71%)	319 (0,85%)	17.958 (48,03%)
Mrkonjić-Grad	2013 – 16.671	371 (2,22%)	157 (0,94%)	16.041 (96,22%)
	1991 – 27.395	3.174 (11,59%)	2.172 (7,93%)	20.767 (75,81%)
Brod	2013 – 16.619	1.509 (9,07%)	3.184 (19,16%)	11.480 (69,07%)
	1991 – 34.138	3.710 (10,87%)	14.144 (41,43%)	11.189 (32,78%)
Ugljevik	2013 – 15.710	2.188 (13,93%)	40 (0,25%)	13.419 (85,41)
	1991 – 25.587	10.457 (40,87%)	77 (0,30%)	14.480 (56,59%)
Čelinac	2013 – 15.548	465 (2,99%)	59 (0,38%)	14.905 (95,86%)
	1991 – 18.713	1.423 (7,60%)	124 (0,66%)	16.406 (87,67%)
Lopare	2013 – 15.357	1.376 (8,84%)	41 (0,27%)	13.876 (90,36%)
	1991 – 32.537	12.009 (36,71%)	1.261 (3,88%)	17.736 (54,51%)
Iliđža Istok (1991. nije postojala)	2013 – 14.763	646 (4,37%)	150 (1,02%)	13.757 (94,86%)
	1991 – /	/	/	/
Stolac	2013 – 14.502	5.508 (37,98%)	8.452 (58,28%)	262 (1,81%)
	1991 – 18.681	8.030 (42,98%)	6.164 (33,00%)	3.850 (20,61%)
Prozor	2013 – 14.280	3.514 (24,61%)	10.651 (74,59%)	4 (0,03%)
	1991 – 19.760	7.111 (36,15%)	12.251 (62,0%)	32 (0,16%)
Breza	2013 – 14.168	13.249 (93,51%)	316 (2,23%)	139 (0,98%)
	1991 – 17.317	13.078 (75,52%)	979 (5,65%)	2.081 (12,02%)
Donji Vakuf	2013 – 13.985	13.374 (95,63%)	69 (0,49%)	109 (0,78%)
	1991 – 24.544	13.477 (54,68%)	690 (2,81%)	9.465 (38,56%)
Srebrenica	2013 – 13.409	7.258 (54,12%)	20 (0,15%)	5.978 (44,58%)
	1991 – 36.666	27.682 (75,50%)	57 (0,16%)	8.271 (22,56%)
Nevesinje	2013 – 12.961	533 (4,11%)	21 (0,16%)	12.364 (95,39%)
	1991 – 14.448	3.318 (22,97%)	217 (1,50%)	10.662 (73,80%)
Fojnica	2013 – 12.356	7.626 (61,72%)	3.602 (29,15%)	49 (0,39%)
	1991 – 16.296	7.966 (48,88%)	6.727 (41,28%)	134 (0,82%)
Kladanj	2013 – 12.348	12.069 (97,74%)	31 (0,25%)	99 (0,80%)
	1991 – 16.070	11.563 (71,95%)	36 (0,22%)	3.887 (24,19%)
Sokolac	2013 – 12.021	662 (5,51%)	23 (0,19%)	11.253 (93,61%)
	1991 – 14.883	4.456 (30,17%)	25 (0,17%)	10.114 (67,99%)
Vlasenica	2013 – 11.467	3.755 (32,75%)	23 (0,20%)	7.503 (65,43%)
	1991 – 33.942	18.847 (55,53%)	51 (0,15%)	14.254 (42,00%)

Poljoprivredno stanovništvo u Bosni i Hercegovini

Milići (1991. nije postojala)	2013 – 11.441	4.207 (36,77%)	18 (0,16%)	7.158 (62,56%)
	1991 – /	/	/	/
Sapna (1991. nije postojala)	2013 – 11.178	10.912 (97,62%)	9 (0,08%)	236 (2,11%)
	1991 – /	/	/	/
Bileća	2013 – 10.807	23 (0,21%)	18 (0,17%)	10.690 (98,92%)
	1991 – 13.284	1.849 (13,92%)	45 (0,34%)	10.773 (81,10%)
Rogatica	2013 – 10.723	1.112 (10,37%)	17 (0,16%)	9.506 (88,65%)
	1991 – 21.978	13.046 (59,36%)	23 (0,10%)	8.209 (37,35%)
Višegrad	2013 – 10.668	1.024 (9,59%)	34 (0,32%)	9.309 (87,26%)
	1991 – 21.199	13.375 (63,09%)	34 (0,16%)	6.653 (31,38%)
Novo Sar. Istok (1991. nije postojala)	2013 – 10.642	122 (1,15%)	104 (0,98%)	10.275 (96,55%)
	1991 //	/	/	/
Čelić	2013 – 10.502	9.395 (89,46%)	847 (8,06%)	191 (1,82%)
	1991 – /	/	/	/
Šipovo	2013 – 10.293	633 (6,15%)	18 (0,17%)	9.571 (92,98%)
	1991 – 15.579	2.972 (19,08%)	36 (0,23%)	12.311 (79,02%)
Doboj Istok (1991. nije postojala)	2013 – 10.248	9.863 (96,24%)	16 (0,16%)	13 (0,13%)
	1991 – /	/	/	/
Olovo	2013 – 10.175	9.768 (96,00%)	233 (2,23%)	78 (0,77%)
	1991 – 16.956	12.561 (74,08%)	676 (3,99%)	3.150 (18,58%)
Jablanica	2013 – 10.111	9.036 (89,37%)	729 (7,21%)	69 (0,68%)
	1991 / 12.691	8.866 (69,89%)	2.271 (17,89%)	478 (3,77%)
Kneževo (1991 Skender/Vakuf)	2013 – 9.793	419 (4,29%)	17 (0,17%)	9.266 (94,62%)
	1991 – 19.418	1.060 (5,46%)	4.755 (24,49%)	13.063 (67,27%)
Gacko	2013 – 8.990	367 (4,08%)	13 (0,14%)	8.557 (95,18%)
	1991 – 10.788	3.784 (35,08%)	31 (0,29%)	6.740 (62,48%)
Vareš	2013 – 8.892	5.508 (61,94%)	2.754 (30,97%)	194 (2,18%)
	1991 – 22.203	6.578 (29,63%)	9.392 (42,30%)	3.549 (15,98%)
Rudo	2013 – 7.963	691 (8,68%)	4 (0,05%)	7.247 (91,00%)
	1991 – 11.571	3.073 (36,56%)	7 (0,06%)	8.156 (70,49%)
Teočak (1991. nije postojala)	2013 – 7.424	7.399 (99,66%)	6 (0,08%)	8 (0,11%)
	1991 – /	/	/	/
Bosanski Petrovac	2013 – 7.328	3.109 (42,43%)	20 (0,27%)	3.883 (52,99%)
	1991 – 15.621	3.194 (20,45%)	44 (0,25%)	11.337 (72,58%)
Drvar (1991. Titov Drvar)	2013 – 7.036	13 (0,18%)	527 (7,49%)	6.416 (91,19%)
	1991 – 17.126	33 (0,19%)	39 (0,23%)	15.327 (89,50%)

Šekovići	2013 – 6.761	112 (1,66%)	7 (0,10%)	6.619 (97,89%)
	1991 – 9.629	322 (3,34%)	16 (0,17%)	8.893 (92,36%)
Usora (1991. nije postojala)	2013 – 6.603	395 (5,98%)	5.952 (90,14%)	65 (0,98%)
	1991 – /	/	/	/
Petrovo (1991. nije postojala)	2013 – 6.474	9 (0,14%)	37 (0,57%)	6.372 (98,42%)
	1991 – /	/	/	/
Ribnik (1991. nije postojala)	2013 – 6.048	0 (0,00%)	7 (0,11%)	6.018 (99,50%)
	1991 – /	/	/	/
Osmaci (1991. nije postojala)	2013 – 6.016	2.868 (47,67%)	5 (0,08%)	3.091 (51,38%)
	1991 – /	/	/	/
Kostajnica (1991. nije postojala)	2013 – 5.977	1.451 (24,28%)	93 (1,55%)	4.328 (72,41%)
	1991 //	/	/	/
Kreševo	2013 – 5.273	1.027 (19,48%)	4.037 (76,51%)	29 (0,55%)
	1991 – 6.731	1.528 (22,70%)	4.884 (72,56%)	26 (0,39%)
Pelagićevo (1991. nije postojala)	2013 – 5.220	13 (0,25%)	1.845 (35,34%)	3.337 (63,93%)
	1991 – /	/	/	/
Kupres Federacija	2013 – 5.057	249 (4,92%)	4.476 (88,51%)	314 (6,21%)
	1991 – 9.618	797 (8,29%)	3.804 (39,55%)	4.787 (49,77%)
Čajniče	2013 – 4.895	885 (18,08%)	6 (0,12%)	3.978 (81,27%)
	1991 – 8.956	3.990 (44,55%)	5 (0,06%)	4.754 (53,08%)
Domaljevac (nije postojala 1991)	2013 – 4.771	19 (0,39%)	4.521 (94,76%)	90 (1,89%)
	1991 – /	/	/	/
Vukosavlje (nije postojala 1991)	2013 – 4.667	2.310 (49,49%)	756 (16,19%)	1.509 (32,33%)
	1991 – /	/	/	/
Neum	2013 – 4.563	63 (1,38%)	4.545 (99,61%)	18 (0,39%)
	1991 – 4.325	189 (4,37%)	3.790 (87,63%)	208 (4,81%)
Doboj Jug (nije postojala 1991)	2013 – 4.137	4.056 (98,04%)	24 (0,58%)	10 (0,24%)
	1991 – /	/	/	/
Glamoč	2013 – 3.860	1.222 (31,66%)	881 (22,82%)	1.679 (43,49%)
	1991 – 12.593	2.248 (17,85%)	180 (1,43%)	9.861 (78,31%)
Donji Žabar (nije postojala 1991)	2013 – 3.809	4 (0,19%)	1.014 (26,62%)	2.759 (72,43%)
	1991 – /	/	/	/
Han-Pijesak	2013 – 3.530	446 (12,63)	5 (0,13%)	3.072 (87,03%)
	1991 – 6.346	2.532 (39,89%)	8 (0,13%)	3.682 (58,00%)
Ljubinje	2013 – 3.511	15 (0,43%)	5 (0,14%)	3.482 (99,17%)
	1991 – 4.172	121 (7,84%)	40 (0,96%)	3.755 (90,00%)

Poljoprivredno stanovništvo u Bosni i Hercegovini

Ravno (nije postojala 1991)	2013 – 3.219	19 (0,59%)	2.617 (81,29%)	558 (17,33%)
	1991 – /	/	/	/
Novo Goražde (nije postojalo 1991)	2013 – 3.117	1.461 (46,87%)	2 (0,06%)	1.620 (51,97%)
	1991 – /	/	/	/
Oštra Luka (nije postojala 1991)	2013 – 2.786	26 (0,93%)	142 (5,09%)	2.573 (92,35%)
	1991 – /	/	/	/
Bosansko Grahovo	2013 – 2.449	6 (0,24%)	379 (15,47%)	2.028 (82,81%)
	1991 – 8.311	12 (0,1%)	226 (2,7%)	7.888 (94,9%)
Berkovići (nije postojala 1991)	2013 – 2.114	159 (7,52%)	6 (0,28)	1.942 (91,96%)
	1991 – /	/	/	/
Trnovo Rep. Srpska	2013 – 2.050	821 (40,04%)	15 (0,73%)	1.182 (57,66%)
	1991 – 6.991	4.731 (67,67)	20 (0,29%)	1.977 (28,28%)
Kalinovik	2013 – 2.029	57 (2,81%)	5 (0,25%)	1.957 (96,45%)
	1991 – 4.667	1.716 (36,8%)	17 (0,4%)	2.826 (60,6%)
Foča Fed. (nije postojala 1991)	2013 – 1.933	1.765 (91,30%)	2 (0,10%)	137 (7,08%)
	1991 – /	/	/	/
Dobretići (nije postojala 1991)	2013 – 1.629	0 (0,00%)	1.605 (98,52%)	1 (0,06%)
	1991 – /	/	/	/
Krupa na Uni (nije postojala 1991)	2013 – 1.597	3 (0,18%)	2 (0,12%)	1.591 (99,62%)
	1991 – /	/	/	/
Trnovo Fed. (nije postojala 1991)	2013 – 1.502	1.372 (91,34%)	3 (0,19%)	96 (6,39%)
	1991 – /	/	/	/
Jezero (nije postojala 1991)	2013 – 1.149	286 (24,8%)	9 (0,78%)	842 (73,28%)
	1991 – /	/	/	/
Pale Federacija (nije postojala 1991)	2013 – 904	869 (96,12%)	1 (0,11%)	33 (3,65%)
	1991 – /	/	/	/
Petrovac (nije postojala 1991)	2013 – 361	0 (0,00%)	0 (0,00%)	359 (99,44%)
	1991 – /	/	/	/
Kupres R. Srpska (nije postojala 1991)	2013 – 300	0 (0,00%)	0 (0,00%)	299 (99,67%)
	1991 – /	/	/	/
Mostar Istok (nije postojala 1991)	2013 – 257	77 (29,96%)	11 (4,28%)	166 (64,59%)
	1991 – /	/	/	/
Drvar Istok (nije postojala 1991)	2013 – 79	0 (0,00%)	1 (1,26%)	78 (98,73%)
	1991 – /	/	/	/

Nacionalna struktura stanovništva po opštinama

Opština	Godina	Bošnjaci	Hrvati	Srbi
Banja Luka	2013 – 185.042	7.681 (4,15%)	5.104 (2,77%)	165.750 (89,57%)
	1991 – 195.692	28.558 (14,6%)	29.026 (14,8%)	106.826 (54,6%)
Novi Grad Sarajevo	2013 – 118.553	99.773 (84,16%)	4.947 (4,17%)	4.367 (3,68%)
	1991 – 136.616	69.430 (50,8%)	8.889 (6,5%)	37.591 (27,5%)
Tuzla	2013 – 110.979	80.774 (72,78%)	15.396 (13,87%)	3.378 (3,04%)
	1991 – 131.618	62.669 (47,6%)	20.398 (15,5%)	20.271 (15,4%)
Zenica	2013 – 110.663	92.988 (84,03%)	8.279 (7,48%)	2.409 (2,18%)
	1991 – 145.517	80.359 (55,2%)	22.510 (15,5%)	22.433 (15,4%)
Bijeljina	2013 – 107.715	13.090 (12,15%)	515 (0,48%)	91.784 (85,21%)
	1991 – 96.988	30.229 (31,2%)	492 (0,5%)	57.389 (59,2%)
Mostar	2013 – 105.707	46.752 (44,23%)	51.216 (48,45%)	4.421 (4,18%)
	1991 – 126.628	43.856 (34,6%)	43.037 (34,0%)	23.846 (18,8%)
Prijedor	2013 – 89.397	29.034 (32,48%)	1.762 (1,97%)	55.895 (62,52%)
	1991 – 112.543	49.351 (43,9%)	6.316 (5,6%)	47.581 (42,3%)
Brčko	2013 – 83.516	35.381 (42,36%)	17.252 (20,66%)	28.884 (34,58%)
	1991 – 87.627	38.617 (44,1%)	22.252 (25,4%)	18.128 (20,7%)
Doboj	2013 – 71.441	15.322 (21,45%)	1.845 (2,58%)	52.628 (73,67%)
	1991 – 102.549	41.164 (40,1%)	13.264 (12,9%)	39.820 (38,8%)
Ilidža	2013 – 66.149	58.120 (87,86%)	3.030 (4,58%)	1.600 (2,42%)
	1991 – 67.937	29.337 (43,2%)	6.934 (10,2%)	25.029 (36,8%)
Cazin	2013 – 66.149	63.463 (95,94%)	320 (0,48%)	29 (0,04%)
	1991 – 63.409	61.693 (97,3%)	139 (0,2%)	778 (1,2%)
Novo Sarajevo	2013 – 64.814	48.188 (74,35%)	4.639 (7,16%)	3.402 (5,25%)
	1991 – 95.089	33.902 (35,7%)	8.798 (9,3%)	32.899 (34,6%)
Zvornik	2013 – 58.856	19.855 (33,73%)	106 (0,18%)	38.579 (65,55%)
	1991 – 81.295	48.102 (59,2%)	122 (0,2%)	30.863 (38,0%)
Živinice	2013 – 57.765	53.089 (91,91%)	2.508 (4,34%)	242 (0,42%)
	1991 – 54.783	44.017 (80,3%)	3.976 (7,3%)	3.525 (6,4%)
Bihać	2013 – 56.261	49.550 (88,07%)	3.265 (5,80%)	910 (1,62%)
	1991 – 70.732	46.737 (66,1%)	5.580 (7,9%)	12.689 (17,9%)
Centar Sarajevo	2013 – 55.181	41.702 (75,57%)	3.333 (6,04%)	2.186 (3,96%)
	1991 – 79.286	39.761 (50,1%)	5.428 (6,8%)	16.631 (21,0%)
Travnik	2013 – 53.482	35.648 (66,65%)	15.102 (28,24%)	640 (1,19%)
	1991 – 70.747	31.813 (45,0%)	26.118 (36,9%)	7.777 (11,0%)

Poljoprivredno stanovništvo u Bosni i Hercegovini

Gradiška	2013 – 51.758	7.580 (14,64%)	826 (1,59%)	41.863 (80,88%)
	1991 – 59.974	15.851 (26,4%)	3.417 (5,7%)	35.753 (59,6%)
Gračanica	2013 – 45.220	43.857 (96,98%)	72 (0,16%)	157 (0,35%)
	1991 – 59.134	42.599 (72,0%)	132 (0,2%)	13.558 (22,9%)
Lukavac	2013 – 44.520	38.561 (86,62%)	1.524 (3,42%)	1.499 (3,37%)
	1991 – 57.070	38.080 (66,7%)	2.159 (3,8%)	12.169 (21,3%)
Tešanj	2013 – 43.064	40.461 (93,96%)	1.462 (3,39%)	226 (0,52%)
	1991 – 48.480	34.941 (72,1%)	8.929 (18,4%)	3.071 (6,3%)
Sanski Most	2013 – 41.475	38.344 (92,45%)	722 (1,74%)	1.837 (4,43%)
	1991 – 60.307	28.136 (46,7%)	4.322 (7,2%)	25.363 (42,1%)
Velika Kladuša	2013 – 40.419	32.561 (80,56%)	636 (1,57%)	146 (0,36%)
	1991 – 52.908	48.305 (91,3%)	740 (1,4%)	2.266 (4,3%)
Visoko	2013 – 39.938	36.697 (91,88%)	576 (1,44%)	286 (0,72%)
	1991 – 46.160	34.373 (74,5%)	1.872 (4,1%)	7.471 (16,2%)
Srebrenik	2013 – 39.678	35.951 (90,60%)	1.968 (4,96%)	394 (0,99%)
	1991 – 40.896	30.528 (74,6%)	2.752 (6,7%)	5.308 (13,0%)
Gradačac	2013 – 39.340	37.130 (94,38%)	918 (2,33%)	345 (0,88%)
	1991 – 56.581	33.856 (59,8%)	8.613 (15,2%)	11.221 (19,8%)
Teslić	2013 – 38.536	7.184 (18,64%)	1.442 (3,74%)	29.041 (75,36%)
	1991 – 59.854	12.802 (21,4%)	9.525 (15,9%)	32.962 (55,1%)
Kakanj	2013 – 37.441	32.341 (86,38%)	2.973 (7,94%)	281 (0,75%)
	1991 – 55.950	30.528 (54,6%)	16.556 (29,6%)	4.929 (8,8%)
St. Grad Sarajevo	2013 – 36.976	32.794 (88,69%)	685 (1,85%)	467 (1,26%)
	1991 – 50.744	39.410 (77,7%)	1.126 (2,2%)	5.150 (10,1%)
Zavidovići	2013 – 35.988	32.735 (90,96%)	1.204 (3,35%)	573 (1,59%)
	1991 – 57.164	34.198 (59,8%)	7.576 (13,3%)	11.640 (20,4%)
Prnjavor	2013 – 35.956	2.979 (8,28%)	451 (1,25%)	30.673 (85,30%)
	1991 – 47.055	7.143 (15,2%)	1.721 (3,7%)	33.508 (71,2%)
Laktaši	2013 – 34.966	112 (0,32%)	521 (1,49%)	33.462 (95,69%)
	1991 – 29.832	408 (1,4%)	2.565 (8,6%)	24.176 (81,0%)
Livno	2013 – 34.133	4.047 (11,85%)	29.273 (85,76%)	438 (1,28%)
	1991 – 40.600	5.793 (14,3%)	29.324 (72,2%)	3.913 (9,6%)
Kalesija	2013 – 33.053	32.227 (97,50%)	20 (0,06%)	254 (0,77%)
	1991 – 41.809	33.137 (79,3%)	35 (0,1%)	7.659 (18,3%)
Tomislavgrad	2013 – 31.592	2.467 (7,80%)	29.006 (91,81%)	22 (0,06%)
	1991 – 30.009	3.148 (10,5%)	25.976 (86,6%)	576 (1,9%)

Bugojno	2013 – 31.470	24.650 (78,33)	5.767 (18,33%)	376 (1,19%)
	1991 – 46.889	19.697 (42,0%)	16.031 (34,2%)	8.673 (18,5%)
Žepče	2013 – 30.219	11.727 (38,80%)	17.801 (58,90%)	501 (1,66%)
	1991 – 22.966	10.820 (47,1%)	9.100 (39,5%)	2.278 (9,9%)
Trebinje	2013 – 29.198	995 (3,40%)	295 (1,01%)	27.287 (93,45%)
	1991 – 30.996	5.571 (18,0%)	1.246 (4,0%)	21.349 (68,9%)
Široki Brijeg	2013 – 28.929	6 (0,02%)	28.814 (99,60%)	45 (0,15%)
	1991 – 27.180	9 (0,0%)	26.884 (98,9%)	148 (0,5%)
Ljubuški	2013 – 28.184	707 (2,51%)	27.271 (96,76%)	41 (0,14%)
	1991 – 28.340	1.592 (5,6%)	26.127 (92,2%)	65 (0,2%)
Derventa	2013 – 27.404	1.895 (6,91)	2.573 (9,38)	22.349 (81,55%)
	1991 – 56.489	7.086 (12,5%)	21.952 (38,9%)	22.938 (40,6%)
Jajce	2013 – 27.258	13.269 (48,67%)	12.555 (46,06%)	501 (1,84%)
	1991 – 45.007	17.380 (38,6%)	15.811 (35,1%)	8.663 (19,2%)
Novi Grad	2013 – 27.115	6.439 (23,74%)	181 (0,66%)	20.116 (74,18%)
	1991 – 41.665	14.040 (33,7%)	403 (1,0%)	25.101 (60,2%)
Vogošća	2013 – 26.343	24.351 (92,44%)	321 (1,22%)	542 (2,05%)
	1991 – 24.647	12.499 (50,7%)	1.071 (4,3%)	8.813 (35,8%)
Čapljina	2013 – 26.157	4.541 (17,36%)	20.538 (78,52%)	714 (2,73%)
	1991 – 27.882	7.672 (27,5%)	14.969 (53,7%)	3.753 (13,5%)
Vitez	2013 – 25.836	10.513 (40,69%)	14.350 (55,54%)	333 (1,28%)
	1991 – 27.859	11.514 (41,3%)	12.675 (45,5%)	1.501 (5,4%)
Modriča	2013 – 25.720	3.101 (12,06%)	1.674 (6,51%)	20.227 (78,64%)
	1991 – 35.613	10.375 (29,1%)	9.805 (27,5%)	12.534 (35,2%)
Bosanska Krupa	2013 – 25.595	23.578 (92,11%)	66 (0,26%)	1.260 (4,92%)
	1991 – 58.320	43.104 (73,9%)	139 (0,2%)	13.841 (23,7%)
Konjic	2013 – 25.148	22.486 (89,41%)	1.553 (6,17%)	355 (1,41%)
	1991 – 43.878	23.815 (54,3%)	11.513 (26,2%)	6.620 (15,1%)
Hadžići	2013 – 23.891	22.120 (92,59%)	179 (0,75%)	218 (0,91%)
	1991 – 24.200	15.392 (63,6%)	746 (3,1%)	6.362 (26,3%)
Novi Travnik	2013 – 23.832	12.067 (50,63%)	11.002 (46,16%)	367 (1,54%)
	1991 – 30.713	11.625 (37,9%)	12.162 (39,6%)	4.097 (13,3%)
Maglaj	2013 – 23.146	19.810 (85,59%)	2.041 (8,82%)	810 (3,49%)
	1991 – 43.388	19.569 (45,1%)	8.365 (19,3%)	13.312 (30,7%)
Banovići	2013 – 22.773	21.374 (93,86%)	284 (1,25%)	237 (1,04%)
	1991 – 26.590	19.162 (72,1%)	550 (2,1%)	4.514 (17,0%)

Poljoprivredno stanovništvo u Bosni i Hercegovini

Kozarska Dubica	2013 – 21.524	2.168 (10,07%)	273 (1,27%)	18.670 (86,74%)
	1991 – 31.606	6.440 (20,4%)	488 (1,5%)	21.728 (68,7%)
Gornji Vakuf	2013 – 20.933	12.004 (57,34%)	8.660 (41,37%)	30 (0,14%)
	1991 – 25.181	14.063 (55,8%)	10.706 (42,5%)	110 (0,4%)
Pale Republika Srpska	2013 – 20.909	186 (0,88%)	128 (0,61%)	20.451 (97,80%)
	1991 – 16.355	4.364 (26,7%)	129 (0,8%)	11.284 (69,0%)
Goražde	2013 – 20.897	19.692 (94,23%)	23 (0,11%)	707 (3,38%)
	1991 – 37.573	26.296 (70,0%)	80 (0,2%)	9.843 (26,2%)
Kiseljak	2013 – 20.722	7.838 (37,82%)	11.823 (57,05%)	409 (1,97%)
	1991 – 24.164	9.778 (40,5%)	12.550 (51,9%)	740 (3,1%)
Posušje	2013 – 20.477	2 (0,00%)	20.424 (99,74%)	5 (0,02%)
	1991 – 17.134	6 (0,0%)	16.963 (99,0%)	9 (0,1%)
Bratunac	2013 – 20.340	7.803 (38,36%)	33 (0,16%)	12.350 (60,72%)
	1991 – 33.619	21.535 (64,1%)	40 (0,1%)	11.475 (34,1%)
Orašje	2013 – 19.861	2.015 (10,14%)	17.345 (87,33%)	157 (0,79%)
	1991 – 28.367	1.893 (6,7%)	21.308 (75,1%)	4.235 (14,9%)
Kotor-Varoš	2013 – 19.710	5.234 (26,55%)	1.116 (5,66%)	13.091 (66,42%)
	1991 – 36.853	11.090 (30,1%)	10.695 (29,0%)	14,056 (38,1%)
Ilijaš	2013 – 19.603	18.151 (92,59%)	382 (1,95%)	421 (2,15%)
	1991 – 25.184	10.585 (42,0%)	1.736 (6,9%)	11.325 (45,0%)
Bužim (nije postojala 1991)	2013 – 19.340	19.207 (99,31%)	8 (0,04%)	1 (0,00%)
	1991 – /	/	/	/
Odžak	2013 – 18.821	6.220 (33,05%)	11.621 (61,74%)	582 (3,09%)
	1991 – 30.056	6.220 (20,7%)	16.338 (54,4%)	5.667 (18,9%)
Foča Republika Srpska	2013 – 18.288	1.270 (6,94%)	55 (0,30%)	16.739 (91,53%)
	1991 – 40.513	20.790 (51,3%)	94 (0,2%)	18.315 (45,2%)
Čitluk	2013 – 18.140	29 (0,16%)	17.900 (98,68%)	18 (0,09%)
	1991 – 15.083	111 (0,7%)	14.823 (98,3%)	19 (0,1%)
Busovača	2013 – 17.910	8.561 (47,80%)	8.873 (49,54%)	205 (1,14%)
	1991 – 18.879	8.451 (44,8%)	9.093 (48,2%)	623 (3,3%)
Srbac	2013 – 17.587	417 (2,37%)	131 (0,74%)	16.630 (94,55%)
	1991 – 21.840	940 (4,3%)	140 (0,6%)	19.382 (88,7%)
Grude	2013 – 17.308	3 (0,01%)	17.216 (99,46%)	10 (0,05%)
	1991 – 16.358	4 (0,0%)	16.210 (99,1%)	9 (0,1%)
Šamac	2013 – 17.273	1.265 (7,32%)	2.426 (14,04%)	13.256 (76,74%)
	1991 – 32.960	2.233 (6,8%)	14.731 (44,7%)	13.628 (41,3%)

Ključ	2013 – 16.744	16.130 (96,33%)	30 (0,18%)	273 (1,63%)
	1991 – 37.391	17.696 (47,3%)	330 (0,9%)	18.506 (49,5%)
Mrkonjić-Grad	2013 – 16.671	375 (2,25%)	159 (0,95%)	16.050 (96,27%)
	1991 – 27.395	3.272 (11,9%)	2.139 (7,8%)	21.057 (76,9%)
Brod	2013 – 16.619	1.509 (9,08%)	3.287 (19,77%)	11.477 (69,05%)
	1991 – 34.138	4.088 (12,0%)	13.993 (41,0%)	11.389 (33,4%)
Ugljevik	2013 – 15.710	2.186 (13,91%)	42 (0,27%)	13.412 (85,37%)
	1991 – 25.587	10.241 (40,0%)	56 (0,2%)	14.468 (56,5%)
Čelinac	2013 – 15.548	453 (2,91%)	49 (0,31%)	14.874 (95,66%)
	1991 – 18.713	1.446 (7,7%)	76 (0,4%)	16.554 (88,5%)
Lopare	2013 – 15.357	1.371 (8,93%)	50 (0,32%)	13.869 (90,31%)
	1991 – 32.537	11.990 (36,9%)	1.263 (3,9%)	18.243 (56,1%)
Iliđža Istok (nije postojala 199.)	2013 – 14.763	648 (4,39%)	156 (1,06%)	13.755 (93,17%)
	1991 – /	/	/	/
Stolac	2013 – 14.502	5.544 (38,23%)	8.486 (58,52%)	279 (1,92%)
	1991 – 18.681	8.101 (43,4%)	6.188 (33,1%)	3.917 (21,0%)
Prozor	2013 – 14.280	3.525 (24,68%)	10.702 (74,94%)	3 (0,02%)
	1991 – 19.760	7.225 (36,6%)	12.259 (62,0%)	45 (0,2%)
Breza	2013 – 14.168	13.154 (92,84%)	314 (2,22%)	122 (0,86%)
	1991 – 17.317	13.079 (75,5%)	851 (4,9%)	2.122 (12,3%)
Donji Vakuf	2013 – 13.985	13.376 (95,64%)	58 (0,41%)	107 (0,76%)
	1991 – 24.544	13.509 (55,0%)	682 (2,8%)	9.533 (38,8%)
Srebrenica	2013 – 13.409	7.248 (54,05%)	16 (0,12%)	6.028 (44,95%)
	1991 – 36.666	27.572 (75,2%)	38 (0,1%)	8.315 (22,7%)
Nevesinje	2013 – 12.961	533 (4,11%)	28 (0,22%)	12.353 (93,30%)
	1991 – 14.448	3.313 (22,9%)	210 (1,5%)	10.711 (74,1%)
Fojnica	2013 – 12.356	7.592 (61,44%)	3.664 (29,65%)	48 (0,39%)
	1991 – 16.296	8.024 (49,2%)	6.623 (40,6%)	157 (1,0%)
Kladanj	2013 – 12.348	11.997 (97,16%)	33 (0,27%)	107 (0,87%)
	1991 – 16.070	11.621 (72,3%)	36 (0,2%)	3.952 (24,6%)
Sokolac	2013 – 12.021	671 (5,58%)	29 (0,24%)	11.250 (93,58%)
	1991 – 14.883	4.493 (30,2%)	19 (0,1%)	10.195 (68,5%)
Vlasenica	2013 – 11.467	3.763 (32,81%)	31 (0,27%)	7.589 (66,18%)
	1991 – 33.942	18.727 (55,2%)	39 (0,1%)	14.359 (42,3%)
Milići (nije postojala 1991)	2013 – 11.441	4.199 (36,70%)	24 (0,20%)	7.180 (62,76%)
	1991 – /	/	/	/

Poljoprivredno stanovništvo u Bosni i Hercegovini

Sapna (nije postojala 1991)	2013 – 11.178	10.827 (96,85%)	3 (0,02%)	234 (2,09%)
	1991 – /	/	/	/
Bileća	2013 – 10.807	26 (0,24%)	21 (0,19%)	10.646 (98,51%)
	1991 – 13.284	1.947 (14,7%)	39 (0,3%)	10.628 (80,0%)
Rogatica	2013 – 10.723	1.117 (10,42%)	19 (0,18%)	9.527 (88,85%)
	1991 – 21.978	13.209 (60,1%)	19 (0,1%)	8.391 (38,2%)
Višegrad	2013 – 10.668	1.043 (9,77%)	33 (0,30%)	9.338 (87,53%)
	1991 – 21.199	13.471 (63,5%)	32 (0,2%)	6.743 (31,8%)
Novo Sarajevo Istok (nije postojala 1991)	2013 – 10.642	44 (0,41%)	107 (1,00%)	10.248 (96,29%)
	1991 – /	/	/	/
Čelić (nije postojala 1991)	2013 – 10.502	9.341 (88,94%)	843 (8,03%)	192 (1,83%)
	1991 – /	/	/	/
Šipovo	2013 – 10.293	628 (6,10%)	26 (0,25%)	9.576 (93,03%)
	1991 – 15.579	2.965 (19,0%)	31 (0,2%)	12.333 (79,2%)
Doboj Istok (nije postojala 1991)	2013 – 10.248	9.830 (95,92%)	18 (0,17%)	12 (0,12%)
	1991 – /	/	/	/
Olovo	2013 – 10.175	9.701 (95,34%)	230 (2,26%)	77 (0,76%)
	1991 – 16.956	12.699 (74,9%)	642 (3,8%)	3.193 (18,8%)
Jablanica	2013 – 10.111	9.045 (89,45%)	726 (7,18%)	63 (0,62%)
	1991 – 12.691	9.099 (71,7%)	2.291 (18,1%)	504 (4,0%)
Kneževo (Skender-Vakuf)	2013 – 9.793	429 (4,38%)	31 (0,32%)	9.288 (94,84%)
	1991 – 19.418	1.071 (5,5%)	4.770 (24,6%)	13.263 (68,3%)
Gacko	2013 – 8.990	369 (4,10%)	15 (0,16%)	8.556 (95,17%)
	1991 – 10.788	3.858 (35,8%)	29 (0,3%)	6.661 (61,7%)
Vareš	2013 – 8.892	5.447 (61,26%)	2.820 (31,71%)	189 (2,12%)
	1991 – 22.203	6.714 (30,2%)	9.016 (40,6%)	3.644 (16,4%)
Rudo	2013 – 7.963	677 (8,50%)	9 (0,11%)	7.241 (90,93%)
	1991 – 11.571	3.130 (27,1%)	5 (0,0%)	8.150 (70,4%)
Teočak (nije postojala 1991)	2013 – 7.424	7.398 (99,65%)	5 (0,06%)	7 (0,09%)
	1991 – /	/	/	/
Bosanski Petrovac	2013 – 7.328	3.179 (43,38%)	26 (0,35%)	3.996 (54,53%)
	1991 – 15.621	3.288 (21,0%)	48 (0,3%)	11.694 (74,9%)
Drvar	2013 – 7.036	11 (0,16%)	552 (7,85%)	6.420 (91,24%)
	1991 – 17.126	33 (0,2%)	33 (0,2%)	16.608 (97,0%)
Šekovići	2013 – 6.761	107 (1,58%)	8 (0,12%)	6.618 (97,88%)
	1991 – 9.629	326 (3,4%)	10 (0,1%)	9.030 (93,8%)

Usora (nije postojala 1991)	2013 – 6.603	374 (5,66%)	6.095 (92,31%)	61 (0,92%)
	1991 – /	/	/	/
Petrovo (nije postojala 1991)	2013 – 6.474	7 (0,10%)	36 (0,56%)	6.371 (98,41%)
	1991 – /	/	/	/
Ribnik (nije postojala 1991)	2013 – 6.048	0 (0,00%)	11 (0,18%)	6.018 (99,50%)
	1991 – /	/	/	/
Osmaci (nije postojala 1991)	2013 – 6.016	2.895 (48,12%)	9 (0,15%)	3.095 (51,45%)
	1991 – /	/	/	/
Kostajnica (nije postojala 1991)	2103 – 5.977	1.460 (24,42%)	86 (1,44%)	4.315 (72,19%)
	1991 – /	/	/	/
Kreševo	2013 – 5.273	1.014 (19,23%)	4.149 (78,68%)	26 (0,49%)
	1991 – 6.731	1.531 (22,7%)	4.714 (70,0%)	34 (0,5%)
Pelagićevo (nije postojala 1991)	2013 / 5.220	13 (0,25%)	1.850 (35,44%)	3.330 (63,79%)
	1991 //	/	/	/
Kupres Federacija	2013 – 5.057	255 (5,04%)	4.474 (88,47%)	318 (6,29%)
	1991 – 9.618	802 (8,3%)	3.813 (39,6%)	4.864 (50,6%)
Čajniče	2013 – 4.895	884 (18,96%)	6 (0,12%)	3.972 (81,14%)
	1991 – 8.956	4.024 (44,9%)	5 (0,1%)	4.709 (52,6%)
Domaljevac (nije postojala 1991)	2013 – 4.771	17 (0,36%)	4.634 (97,13%)	92 (1,93%)
	1991 – /	/	/	/
Vukosavlje (nije postojala 1991.)	2013 – 4.667	2.180 (46,71%)	776 (16,63%)	1.516 (32,48%)
	1991 – /	/	/	/
Neum	2013 – 4.563	63 (1,38%)	4.543 (99,56%)	21 (0,46%)
	1991 – 4.325	190 (4,4%)	3.792 (87,7%)	207 (4,8%)
Doboj Jug (nije postojala 1991)	2013 – 4.137	4.017 (97,09%)	24 (0,58%)	9 (0,22%)
	1991 – /	/	/	/
Glamoč	2013 – 3.860	1.251 (32,40%)	906 (23,47%)	1.679 (43,49%)
	1991 – 12.593	2.257 (17,9%)	184 (1,5%)	9.951 (79,0%)
Donji Žabar (nije postojala 1991)	2013 – 3.809	5 (0,13%)	1.029 (27,01%)	2.759 (72,43%)
	1991 – /	/	/	/
Han-Pijesak	2013 – 3.530	431 (12,20%)	7 (0,19%)	3.068 (86,91%)
	1991 – 6.348	2.543 (40,1%)	7 (0,1%)	3.674 (57,9%)
Ljubinje	2013 – 3.511	12 (0,34%)	10 (0,28%)	3.469 (98,80%)
	1991 – 4.172	332 (8,0%)	39 (0,9%)	3.748 (89,8%)
Ravno (nije postojala 1991)	2013 – 3.219	20 (0,62%)	2.633 (81,79%)	558 (17,33%)
	1991 – /	/	/	/

Poljoprivredno stanovništvo u Bosni i Hercegovini

Novo Goražde (nije postojala 1991)	2013 – 3.117	1.459 (46,80%)	2 (0,06%)	1.618 (51,90%)
	1991 – /	/	/	/
Oštra Luka (nije postojala 1991)	2013 – 2.786	23 (0,82%)	160 (5,74%)	2.580 (92,60%)
	1991 – /	/	/	/
Bosansko Grahovo	2013 – 2.449	6 (0,24%)	393 (16,04%)	2.028 (82,80%)
	1991 – 8.311	12 (0,1%)	226 (2,7%)	7.888 (94,9%)
Berkovići (nije postojala 1991)	2013 – 2.114	159 (7,52%)	11 (0,52%)	1.942 (91,86%)
	1991 – /	/	/	/
Trnovo Rep. Srpska	2013 – 2.050	837 (40,82%)	15 (0,73%)	1.178 (57,46%)
	1991 – 6.991	4.970 (68,5%)	16 (0,2%)	2.059 (29,5%)
Kalinovik	2013 – 2.029	57 (2,80%)	8 (0,39%)	1.947 (95,95%)
	1991 – 4.667	1.716 (36,8%)	17 (0,4%)	2.826 (60,6%)
Foča Federacija (nije post. 1991)	2013 – 1.933	1.762 (91,15%)	0 (0,00%)	145 (7,50%)
	1991 – /	/	/	/
Dobretići (nije postojala 1991)	2013 – 1.629	0 (0,00%)	1.626 (99,81%)	1 (0,06%)
	1991 – /	/	/	/
Krupa na Uni (nije postojala 1991)	2013 – 1.597	3 (0,19)	2 (0,13%)	1.592 (99,68%)
	1991 – /	/	/	/
Trnovo Fed. (nije postojala 1991)	2013 – 1.502	1.372 (91,34%)	4 (0,26%)	97 (6,45%)
	1991 – /	/	/	/
Jezero (nije postojala 199.)	2013 – 1.149	287 (24,98%)	11 (0,96%)	841 (73,19%)
	1991 //	/		
Pale Fed. (nije postojala 1991)	2013 – 904	859 (95,02%)	1 (0,11%)	33 (3,65%)
	1991 – /	/	/	/
Petrovac (nije postojala 1991)	2013 – 361	0 (0,00%)	0 (0,00%)	358 (99,17%)
	1991 – /	/	/	/
Kupres Rep. Srp. (nije postojala 1991)	2013 – 300	0 (0,00%)	0 (0,00%)	299 (99,66%)
	1991 – /	/	/	/
Mostar Istok (nije postojala 1991)	2013 – 257	78 (30,35%)	11 (4,28%)	166 (64,59%)
	1991 – /	/	/	/
Drvar Istok (nije postojala 1991)	2013 – 79	0 (0,00%)	1 (1,26%)	78 (98,73%)
	1991 – /	/	/	/

PODACI O AUTORIMA

CVITKOVIĆ, Ivan: sociolog religije, profesor emeritus, akademik. Učiteljsku školu završio u Mostaru (1964), studij sociologije na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu (1967), magistrirao na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu (1974), doktorat socioloških znanosti stekao na Fakultetu za sociologiju, novinarstvo i političke znanosti u Ljubljani.

Za asistenta na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu biran 1972. Prošao sva zvanja do redovitog profesora na predmetima Sociologija religije, Sociologija spoznaje i morala, te Religije suvremenoga svijeta. Redoviti član Hrvatskog društva za znanost i umjetnost BiH. Od 2008. godine dopisni, a od 2012. godine redoviti član ANUBiH. Objavio trideset i tri knjige i više znanstvenih radova u časopisima.

Sudjelovao u edukaciji znanstvenih kadrova na Sveučilištima u Zagrebu, Beogradu, Mostaru, Tuzli. Predavač na ljetnim školama BOŠ (Beograd), surađivao na projektima Göethe instituta Sarajevo, organizacije Konrad Adenauer Sarajevo i Svjetske religije za mir Sarajevo.

Obavljao dužnost akademskog direktora „Religijskih studija“ pri Univerzitetu u Sarajevu.

ČIČIĆ, Muris: redovni član ANUBiH od 2012. godine i redovni profesor Ekonomskog fakulteta u Sarajevu od 1997. godine. Predavao je na University of Wollongong u Australiji, na Univerzitetima u Ljubljani i Zagrebu, i drugim. Objavio je na desetine radova u referentnim publikacijama i jedan je od nekoliko najcitiranijih bosanskih autora u međunarodnoj periodici.

EMIRHAFIZOVIĆ, Mirza: docent na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu (Odsjek za sociologiju). Težište znanstvenog rada demografija i sociologija naselja. Autor je poglavlja u knjizi *Migracije iz Bosne i Hercegovine* čiji je jedan od urednika. Priredio je nastavni materijal iz predmeta *Demografija* (u koautorstvu s prof. dr. H. Zolićem). U svojstvu istraživača ili stručnog konsultanta angažiran je u realizaciji nekoliko znanstvenoistraživačkih projekata (*Strategija smanjenja nepovoljnih demografskih tokova na područja Kantona Sarajevo, Migracije iz Bosne i Hercegovine, Migracije i razvoj* te dva u okviru programa COST). Sudjelovao i svoje radove prezentirao na više respektabilnih skupova u Bosni i Hercegovini i inozemstvu. Recenzirao je knjigu *Migracije u funkciji razvoja*. Član je redakcije časopisa Sarajevski žurnal za društvena pitanja čiji je izdavač Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu.